

Tussen kraanvogels en Zeearenden: zes dagen op Rügen

Hans Dekker

De herfstvakantie is een uitstekende tijd om er op uit te gaan. De trek van veel vogels is dan volop op gang gekomen. Samen met mijn gezin ben ik in 2001 voor het eerst naar het eiland Rügen geweest om daar van een welverdiende natuurvakantie te genieten en tegelijkertijd de vogeltrek te bewonderen.

Twee nationale parken

Rügen is een merkwaardig eiland. Het ligt in de Oostzee, slechts anderhalve kilometer uit de kust van voormalig Oost-Duitsland. Na de Tweede Wereldoorlog was het eiland als vakantiebestemming vrijwel alleen toegankelijk voor inwoners van de DDR. Er voltrokken zich grote veranderingen op het eiland. De landbouw kwam meer en meer in handen van de staat. Hiertoe bouwden de communistische leiders in veel dorpen lelijke flats en braken zij oude boerderijen af. De landbouwpercelen werden vergroot voor een zo efficiënt mogelijke landbouw. Het is al met al nog een wonder dat er zoveel natuur op het eiland bewaard is gebleven. Gelukkig zijn veel flats inmiddels opgeknapt en voorzien van frisse kleuren. Een van de allerlaatste daden van de eerste en laatste democratisch gekozen DDR-regering was het aanwijzen in 1990 van twee nationale parken op Rügen: Jasmund in het noorden en Vorpommerische Boddenlandschaft in het westen. Deze parken lijken het startsein te zijn geweest voor meer aandacht voor natuurbescherming en bedreigde soorten. Zoals voor de bescherming van de kraanvogel die in voorjaar en herfst massaal neerstrijkt op -hoe wrang eigenlijk- uitgestrekte maïsakkers om daar de achtergebleven maïskolven op te vreten. Rusten doen de beesten in de rustige en beschermde delen van het als tweede genoemde nationaal park. In de bezoekerscentra krijgt de kraanvogel alle aandacht. Er zijn speciale excursies en er is zelfs een echte kraanvogelweek, waarbij de lokale bevolking wordt betrokken.

Veel afwisseling

Ik ken geen ander eiland waar zoveel afwisseling bestaat in landschappen. Rügen lijkt wel een samenballing van de Noordoostpolder (uitgestrekte akkers en graslanden), Zuid-Limburg (golvend landschap op kalk en leem), Zeeland (duinen, kreken en binnenzeeën), de Wieden (rietvelden en meren) en Drenthe (bossen en heidevelden). En dat alles op een oppervlakte van ongeveer half Drenthe. Al drukt de landbouw een zwaar stempel op het landschap, er is toch veel ruimte voor natuur. Wij waren onder de indruk van de prachtige beukenbossen in Nationaal Park Jasmund. Hier eindigen de bossen abrupt aan de rand van meer dan 100 meter hoge kliffen. Regelmatig vallen er stukken steen met medeneming van de statige beuken in het Oostzeewater. Een wandeling onder- en bovenlangs de kliffen is de moeite meer dan waard. Ook de keileemheuvels in het zuidoosten zijn interessant vanwege de prachtige, schrale begroeiing en de afwisseling van landschappen (heuvels, riet, water, boerderijen). Maar ook de

ondiepe binnenzeeën met rietoevers, kliffen van keileem en slikken zijn zeer de moeite waard. En te midden van dit alles liggen dan nog kleine moerasjes, bosjes, kastelen, hunebedden, grafheuvels en burgwallen.

Roofvogels genoeg

Dan nu de roofvogels. Wij zagen in die korte tijd (zes dagen) in ieder geval negen soorten, waarvan sommige in zeer groot aantal. Niet geheel zeker zijn we van de waarneming van een Bruine Kiekendief. Deze soort zagen we laag vliegen op grote afstand en onder slechte lichtomstandigheden.

Tijdens onze trip zagen we dagelijks tientallen buizerds op landerijen, vaak op de grond zittend, soms in groepjes. Ook zaten de beesten veel op paaltjes, vlogen groepsgewijs rond en baden geregeld. Tijdens de spaarzame mooie dagen trokken kleine aantallen vrij laag over. Tijdens slecht weer zagen we rond Kap Arkona, de Duitse Noordkaap, Buizerds uit zee het land opvliegen, soms verstopt tussen meeuwen. Opvallend was het grote aantal lichte tot zeer lichte Buizerds.

De eerste dagen had ik het gevoel dat ik gewone Buizerds abusievelijk aanzag voor Ruigpoten. Zoveel konden er toch niet zijn. In Nederland zien sommige vogelaars Buizerds aan voor Ruigpootbuizerds, vooral wanneer het dieren zijn met duidelijk contrasterende vlekken op de vleugels en een donker staarteinde. Biddende Buizerds worden vaak voor Ruigpoten aan gezien, terwijl ook 'gewone' Buizerds vaak bidden. Bij nadere bestudering bleken er op Rügen wel degelijk veel Ruigpoten te verkeren. De bevederde poten en staartbandering waren goed te herkennen, omdat de vogels dicht te benaderen waren. Opvallend was de witte stuit, die zelfs wat aan die van een Blauwe Kiek deed denken. Tijdens de laatste dag, met plotseling een paar uur mooi weer, zijn we naar het meest zuidelijke punt gegaan, de keileemkust bij Thiessow. We zagen toen herhaaldelijk Ruigpoten langskomen die de zee overtrokken naar het Duitse vasteland. Vergeleken met Buizerds zagen wij Ruigpoten vaak bidden.

De wespendif verblijft volgens de beheerder van camping Banselwirtzer Berge in Rappin elke herfst tot eind oktober op zijn camping om er wespennesten te plunderen. We zagen de Wespendifieven daar echter niet. Een paar keer vermoedde ik bij buizerdachtige beesten op grote afstand Wespendifieven te zien. De laatste dag, ook bij Thiessow, zagen we uiteindelijk heel duidelijk een Wespendifief de zee op trekken, samen met een Ruigpootbuizerd.

De hoop op een Zeearend was van tevoren al groot. De spanning in de auto liep dan ook hoog op toen we ruim voor Stralsund een Zeearend laag over de snelweg zagen vliegen. Dat belofde wat! De eerste dag op Rügen togen we gelijk naar het westelijk van Rügen gelegen eiland Ummanz, omdat daar de kans op Zeearenden en kraanvogels het grootst zou zijn. De beheerder van het bezoekerscentrum in Waase wees ons een goede plek bij Pankow. Hij vertelde dat er inmiddels 12 paren Zeearenden op Rügen broeden en zo'n 150 in heel Mecklenburg-Vorpommern. Bij Pankow zouden nu 4 exemplaren huizen. Tijdens ons verblijf in de vogelkijkhut van Pankow zagen we ondanks het bijna nachtelijke duister van het depressieve herfstweer twee Zeearenden op grote afstand vliegen. Daarna togen we naar Trent voor wat groepen foeragerende kraanvogels. Tot onze verbazing dook er plotseling een volwassen Zeearend op in een

grasland, zo'n 100 meter voor ons. Hij had een prooi in zijn poten. Kort daarop landde er een tweede, onvolwassen beest. Deze begon een gevecht om de prooi, maar het lukte de nieuwkomer niet de prooi te ontfutselen. Na een paar minuten landde er nog een onvolwassen dier, die echter rustig naast Zeearend nummer 1 en 2 ging zitten. Zo bleven de arenden een kwartiertje bivakkeren; drie lompe bruine vuilniszakken in een groene weide. Door het slechte licht was foto's maken helaas onmogelijk. Zes dagen later togen we nogmaals naar Trent en weer hadden we geluk. Vlak bij de auto zat zo'n grote bruine arend op een kale akker van een flauw zonnetje te genieten. Het volwassen dier ging er snel vandoor, waardoor we konden genieten van zijn machtige vlucht. Op de Visarend had ik weinig hoop, omdat het hoogtepunt van de trek vroeger ligt dan eind oktober. Toch zat er een Visarend te rusten in het topje van de mast van een zeilboot, vlak naast de camping. De campingbeheerder vertelde dat de Visarend een vaste gast is rond de camping. Wij hadden gewoon pech. Of de soort ook in de bossen rond de camping broedde, vermoedde hij wel maar wist dat niet zeker.

We zagen overal op het eiland veel Sperwers, vooral ook in de open gebieden. Vaak bakkeleiden de dieren met Buizerds en Torenvalken. Bij Thiessow en Kap Arkona trokken enkele beesten in zuidelijke richting.

Op de laatste dag zweefde tot onze verbazing een groepje van vier Rode Wouwen op korte afstand van de camping. De groep maakte niet de indruk te trekken, maar bleef lang op dezelfde plaats rondhangen. De dieren waren weinig schuw.

Torenvalken waren tijdens ons verblijf ongeveer even talrijk als Buizerds. Overal op Rügen zagen we de dieren bidden, soms meerdere bij elkaar. Vaak was er ook gebakkelei met bonte kraaien en Sperwers.

Slechts een keer zagen we een Smelleken snel voor ons uit vliegen, waarna deze over een boomsingel heen zeilde en het vlakke landbouwgebied op vloog; en daarmee uit ons gezichtsveld. Waarschijnlijk hadden we meer kans op Smellekens gehad als we vaker de soms onafzienbare, saai landbouwgebieden in het centrum en in het westen hadden afgespeurd.

Kortom, Rügen is een prachtig vakantiegebied voor natuurliefhebbers. Niet alleen om roofvogels te 'spotten' ook voor kraanvogels en vele andere trekvogels is een verblijf in voor- en najaar de moeite waard. Volgens een medewerkster van het nationaal park Jasmund is het weer in het voorjaar vaak beter, zodat deze periode misschien te verkiezen is. De voorjaarsflora met z'n talrijke orchideeën, sleutelbloemen en leverbloempjes krijgen je er dan gratis bij.

Adres: Mortonhof 42, 7980 AP Hoogeveen, Email: h.dekker@rendo.dekooi.nl